

Per Kristian Skulberg:

Tale ved bautaen over de falne, Stasjonsparken, 17.mai 2005

Kjære svenske gjester. Kjære Spydeberginger.

Vi har det med å stille spørsmål ved det meste. Så la oss gå rett på sak: har det noe for seg for oss i dag å markere krigen, unionsoppløsningen og grunnloven? - Ja, så uten tvil!

For vi må ikke tro at det som er bra holder seg godt av seg selv; og det som er vondt blir heller ikke godt uten bevisste veivalg. Det er det vi har tider og steder til. Til å *evaluere* heter det i skolen og på arbeidsplassen. *Ettertanke* er det beste ordet for oss i dag. I morgen er det beste ordet: *handling*.

”Kunnskap skal styre rike og land”, heter det. Spydeberg var et spennende sted for 200 år siden da Wilse, i vår midte, så hvordan kvinner, menn; barn og unge kunne få et løft gjennom å legge ny kunnskap opp på sin gamle kunnskap. Han visste, og viste at kunnskap gjorde fri fra undertrykkelse og overtro.

Mer passende, enn på en 17.maidag, kan det ikke være å holde fram at selveste Henrik Wergeland i 1841 i Konstitusjonens historie (altså historien om selveste grunnloven vår) løfter fram Wilse som én av de nødvendige forløpere og forutsetninger for at vi i 1814 fikk den grunnloven vi fikk.

Opplysningstidens optimistiske tenkesett er det som skal drive oss videre!

Samtidig skal motsatsen stå der til advarsel for oss: krigens vold og ødeleggelser.

Hvis det er ”fint” å være knutepunkt, ja så har Spydeberg alltid vært et strategisk knutepunkt.

I 1814 var krigens redsler virkelighet hos oss. På våre steder utspant det seg dramaer som vi ikke må glemme, fordi innsikt i disse hendingene kan hjelpe oss til å ta de rette valg i våre liv i dag!

Bare for å repetere det: I Spydeberg i 1814 - i stuene i prestegården - sitter Christian Frederik og skriver ett av de aller viktigste brevene i norsk historie. ”For de skandinaviske folks lykkes skyld” lar han innsikt og innlevelse gå foran sine egne drømmer om å få fortsette som norsk konge. Hans oppriktige ønske er å bevare det norske folk fra ulykkene ved en forferdelig krig, som han skriver, samtidig som han gjennom stor statsmannskunst under Spydebergstatsrådet bevarte den nye friheten vi fikk i 17.mai-grunnloven.

Gjenkjenning av tider og nærhet til steder er viktig – og i så måte er vi som spydeberginger heldige – fordi de gir oss kraft til gode veivalg også framover.

Så henger de altså sammen, hendingene i 1814, 1905 og 1945.

Ikkevoldelig konfliktløsning er noe vi hele tida må øve oss på, slik at vi kan vite når en skal gripe til våpen, og når en slett ikke må!

I disse dager er det 60 år siden blodbadet på høydene rundt Berlin. For store deler av Europa ble det krigsskueplassen der det ene diktaturet ble avløst av det andre.

Klarere enn før burde vi derfor se at folkestyre er viktigere enn noen gang! Og i dag er folk kanskje vel så truet av pengemakt som av krigsmakt. Derfor gjelder de å se klart hva som truer folks handlingsfrihet – og gjøre noe med det!

Christian Frederik satte personlige interesser til side. Han ga makta fra seg – ikke til en annen fyrste slik sedvanen var – men ga makta tilbake til folket, for at de selv, av egen vilje og beslutning, kunne gi den videre til den de selv måtte ønske.

Derfor folkens, er det alltid ett uomgjengelig kontrollspørsmål når det gjelder demokrati: og det er om du kan kaste dine ledere i valg. Kan du kaste dine ledere i valg – da har en folkestyre! Kan en ikke det, har en ikke demokrati. Slik må vi aldri stille oss!

I 1905 fikk vi ”en egen stemme i verden”. Den er det heller ikke noen grunn til å gi fra seg!

Leksa vi har fått fra 1814 og 1905 er at broderfolk skal ta vare på hverandre. Leksa vår for i dag og i morgen er at broderfolket – det er alle jordens folk. Det er ikke før vi skjønner *det* at vi er framme.

Det er ikke før vi skjønner at vi alle er i samme båt på denne kloden, at vi kan lykkes med vårt strev. Det gjelder *miljøet, kulturen* og *solidariteten* mellom mennesker på alle felter.

Det betyr ikke at vi ikke skal kjempe mot ukultur. *Det* skal vi gjøre skritt for skritt, men med toleranse og gjensidig respekt – hjemme og ute.

Under siste krig – og jeg liker det uttrykket – var den kampen på sitt sterkeste. Kampen for det kostbare gikk på livet løs.

Min generasjon er forrige generasjon stor takk skyldig, fordi de ikke var likegyldige.

Vi er her for å hedre dem som ofret sitt liv i denne kampen. Men jeg vil også hedre alle dem som i vårt område gjorde en stor innsats, og som slapp fra det med livet i behold. Jeg vet at jeg har foran meg mange som i kampårene deltok i farefulle operasjoner i det store og i det små. Kvinner og menn. - Dere skal vite, at vi vet, at det hadde betydning!

17. mai er ikke en selvforherligens dag. 17. mai er til for å bestemme! Bestemme seg for å ikke være likegyldig. Bestemme seg for at frihet, fred og folkestyre er den beste veien for at vi skal kunne skjønne at det er først når vi har fått inn i oss at *broderfolket, det er alle jordens folk* – det er først da vi er framme.

Når historikerne ser på 1814 og 1905, har de spurt seg: Hvem ga mest for å få til fred, var det svensker eller nordmenn?

Historikerne er enige: Det må være riktig å si at det var svenskene som ga mest. Det tjener dem til ære.

Men dem vi her skal hedre – *de ga alt!*

Vår takknemlighet går derfor i særdeleshet til

Dagny Synnøve Dingstad

Harald Arnold Igelstad

Petter Olav Karlsen

Gunnar Knudsen

Henry Johansen

Vi lyser fred over deres minne.